

[Activity approach to the doctrine and the main categories of pedagogy]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЧЕН Цзіцзян – аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: теорія музичного мислення та музичної інтерпретації, методика викладання гри на фортепіано.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

CHENG Jijiang – a post-graduate student of the musical art and choreography department of the Yuzhnoukrainsky National Pedagogical University named after. K. D. Ushinsky.

Circle of research interests: theory of musical thinking and musical interpretation, the methodics in teaching piano.

Дата надходження рукопису 12. 12. 2017 р.

Рецензент – д.п.н. професор А. М. Растрюгіна.

УДК 378(09):78

ЛО Чао –

аспірант кафедри музичного мистецтва і хореографії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського
e-mail 630725921@qq.com

ДІАГНОСТИКА СТАНУ ПЕРСОНІФІКОВАНОЇ ПРОЕКЦІЇ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Наше дослідження присвячено проблемі застосування технології персоніфікації у вокальній підготовці майбутніх учителів музики. Актуалізувавши технологію персоніфікацію як засіб підвищення її якості та відповідності сучасним мистецько-освітнім парадигмам, зокрема гуманістичній, культурологічній, компетентній, комунікативній, було введено поняття «персоніфікована проекція вокальної підготовки майбутніх учителів музики». Воно позначає узагальнену якість вокальної підготовки, що характеризує спрямованість особистості майбутнього вчителя на засвоєння зовнішніх культурних процесів, зв'язаних з вокальними творами та мистецтвом у цілому через їх відображення в образах героїв (персоналіях) та внутрішніх творчо-психологічних процесів вокального виконавства та вокально-педагогічної діяльності через осягнення власних персоніфікованих можливостей. Ці напрямки й визначають смисл поняття «персоніфікована проекція вокальної підготовки майбутніх учителів музики». Така проекція спрямована на підвищення якості вокальної підготовки студентів, в її координатах функціонують три компоненти: *культурно-орієнтаційний компонент:* орієнтації в історичних аспектах розвитку вокального мистецтва крізь призму динаміки еволюції образів, типів, амплуа тощо як відображення різноманітних культурних традицій; *індивідуально-ціннісний компонент,* який складається з уявлень, сформованих на основі оцінювання та усвідомлення типології

ціннісних орієнтацій у життєтворчості, що відбито у вокальних творах; *творчо-рефлексивний компонент,* що складається з елементів усвідомлення власних (персональних) можливостей у вокальному мистецтві, та володіння технологією персоніфікації у навчанні співу школярів. Саме вони ставали орієнтиром для розробки методики вокальної підготовки на засадах технології персоніфікації. Стан їх сформованості має бути досліджений експериментальним шляхом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Будь яка методика з проблем музичного навчання має бути перевірена експериментальним шляхом. Отже, усі дослідники проводять констатувальний та формувальний експерименти. Якщо констатувальний дозволяє визначити стан сформованості досліджуваного феномену за умов традиційної методики, то констатувальний перевіряє ефективність запропонованої авторської методики. Експериментальні дослідження у галузі вокальної підготовки майбутніх учителів музики останнім часом перевіряли стан сформованості фахових якостей інтегрованого характеру, методичних аспектів виконавської вокальної підготовки та різноманітні проблеми столичної компетентності вчителя музики-вокаліста. Звертаємо увагу на дослідження щодо вокальної культури майбутнього вчителя музики (Вей Лімін, Пан На, Чжу Цзюньцяо), художньо-виконавських та творчих аспектів вокальної підготовки (Бу Гуолінг, Ю. Єлісовенко, Г. Панченко, Р. Сладкопелев

Чжан Яньфен, О. Чурікова-Кушнір), методичної підготовки студентів-вокалістів педагогічних університетів (Л. Василенко, Лю Цзя, Ван Чжун та інші).

Мета статті – висвітлити основні процедури та результати дослідження стану персоніфікованої проєкції вокальної підготовки майбутніх учителів музики.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженні було здійснено констатувальний та формувальний експеримент. Констатувальний експеримент включав два види діагностики: педагогічну та психолого-педагогічну. Якщо педагогічна діагностика була спрямована на визначення конкретних знань, опанування навиків, то психолого-педагогічна спрямована на визначення психологічних станів та відчуттів, що супроводжують виконавський та навчально-творчий процес з опанування вокального мистецтва.

Передував констатувальному експерименту етап пошукового дослідження. Його мета визначення місця та ролі феномену персоніфікації у різних виявленнях вокальної підготовки. Ми здійснювали попередні спостереження в університетах України (Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Одеська національна музична академія) а також в університетах Китаю, зокрема Шандунський педагогічний університет та Цюйфуський педагогічний університет, Сіанська консерваторія. Було здійснено низку співбесід з викладачами та студентами, а також спостереження за студентами під час концертних виступів та самостійної репетиційної роботи з їх згоди. У Китайських університетах було узагальнено досвід професорів Вей Фанджана та Сюй Хунля, а також узагальнено їх думку стосовно виконавського процесу на засадах персоніфікації та персоналізації.

На цьому етапі нам вдалося переконатися у доцільності запропонованого поняття «персоніфікована проєкція вокальної підготовки». Воно було визначено як робоче, охоплювало усі актуальні процеси вокальної підготовки, де технологія персоніфікації була доцільна, де порушувалися питання вокально-світоглядного, культуротворчого характеру, цінностей особистих та національних, світових та загальнолюдських, питання самовідчуття та переживання стосовно героїв вокальних творів та власних виконавських можливостей. Усі зазначені аспекти розглядалися крізь призму роботи над персонажем вокального твору або інших героїв оперних жанрах. Окрім того, було підтверджено доцільність обраних компонентів стосовно персоніфікованої

проєкції вокальної підготовки майбутніх учителів музики. Відповідно до них розроблено критерії та показники, що оцінювали культурно-орієнтаційний, індивідуально-ціннісний та творчо-рефлексивний компоненти [2].

Отже, діагностика здійснювалася на основі розробленого критеріального апарату, методів, що обиралися відповідно до обраних показників, та шкали оцінювання. Шкала оцінювання була розроблена з урахування трьох можливих рівнів стану зазначеного феномену. Розкриємо більш докладно методичне забезпечення констатувального експерименту.

Так для оцінки *культурно-орієнтаційного компоненту* було обрано гностично-операційний критерій, з показниками, що оцінювали елементи даного компоненту. Показники були такими: орієнтація в культурно-історичних засадах вокального мистецтва; компетенція стосовно типології вокальних образів та амплуа як відображення культурно-ментальних ознак вокальних творів. *Індивідуально-ціннісний компонент* оцінювався критерієм, що був позначений як ціннісно-вибірковий. Його показниками були: сформованість вокально-репертуарної компетенції та аналітико-оцінного ставлення до нього крізь призму процесів персоніфікації; інтенції щодо ієрархії вокально-репертуарних пріоритетів та уподобань у контексті ціннісно-ментальної парадигми (дотримання традицій, повага до них, до реліктових аспектів у різних пластах вокальної культури). *Творчо-рефлексивний компонент* оцінювався комунікативно-творчим критерієм. Його показники: міра розуміння іншого, у тому числі себе, що спонукає до діалогу з героями та з самим собою, розуміння власних можливостей; творче ставлення до інтерпретації образу твору в контексті художнього персоніфікованого діалогу [3].

Як бачимо, показники оцінювали достатньо складні властивості персоніфікованої проєкції вокальної підготовки майбутніх учителів музики. Отже відповідно добиралися й методи діагностики. Методи відповідали суто педагогічній діагностиці та психолого-рефлексивні, творчі процеси.

Слід нагадати, що феномен педагогічної діагностики вперше розглянув К. Інгенкамп у 1968 р. за аналогією з медичною і психологічною діагностикою [1]. При цьому він зауважував, що педагогічна діагностика нараховує стільки ж років, як і уся педагогічна діяльність [1]. Під діагностичною діяльністю К. Інгенкамп розуміє процес, в ході якого вчитель спостерігає за учнями і проводить анкетування, обробляє дані спостережень і

опитувань та повідомляє про отримані результати з метою характеристики поведінки, пояснення її мотивів чи передбачення поведінки в майбутньому [1]. На основі того, що вчитель не лише діагностує знання, але й ставлення, і, навіть, можливу поведінку, педагогічна діагностика стала експериментальним ресурсом різноманітних наукових досліджень.

Зазвичай, навчальні тести та анкетування визначають рівень та якість знань. Але, О. Реброва пише, що стосовно мистецьких явищ, анкетування за спеціально розробленою «драматургією» розташування питань та їх змісту, може бути спрямовано на визначення ціннісних орієнтацій або ставлення до мистецьких явищ. Так само з метою визначення ставлень можуть бути розроблені й тестові завдання. Окрім того, тестові завдання інколи спрямовані на застосування логічного мислення у виборі вірної відповіді, а не конкретних знань [4].

На підставі зазначеного було включено до методичного забезпечення спеціально розроблену анкету. Відповідно до показників, анкета була розроблена таким чином, що охоплювала інформацію щодо знань та компетенцій (перший критерій); ціннісних орієнтацій та ставлень (другий критерій); рефлексії та вибору дій (третій критерій). Анкета складалася з 18 запитань, для опрацювання вона була поділена на блоки: по 6 запитань до кожного блоку. Серед питань першого блоку були, наприклад, такі: «Для якого стилю характерно домінування передачі емоційних переживань героя вокального твору»; «Чим відрізняються герої опер *seria* від героїв *buffa* (їх характери та виконання); «Які вокальні твори, що Вам відомі, відбивають історичні події».

Другий блок питань містив завдання на ранжування. Це надавало можливість визначити ціннісні орієнтації, прагнення та інтенції досліджуваних. Так, наприклад, пропонувався репертуарний перелік, в якому студент мав приписати ранг твору, згідно своїх пріоритетів. Також були питання на ціннісне ставлення до амплуа і характеру героїв, до певних жанрів та стилів. Наприклад: «Хто з героїв вокальних творів, зокрема опер, Вам більш близький за світоглядом, почуттями, поведінкою тощо»; «Якщо герой твору Вам не подобається, чи будете Ви згодні вивчати твір».

Третій блок анкети містив питання на самооцінку та вибір поведінки в творчому процесі. Наприклад: «Якщо в процесі над вокальним дуетом Ваш партнер має інші погляди на інтерпретацію образу, яка тактику Ви оберете?»; «Які з складних вокальних партій, на Вашу думку, Ви можете виконати»;

«Які Ви обираєте пріоритети під час самосійної роботи над вокальним твором» та ін. Характерно, що зміст відповідей стосовно пріоритетів у самостійній переважно охоплював технологічні аспекти вокального виконавства: робота над вокальною технікою, на чистотою інтонування, на артикуляцією висловлення тощо. Невеликий відсоток (біля 18%) звертають увагу на образ персонажу, залишаючи цю роботу на урок вокалу.

Окрім анкетування було здійснено низку педагогічних спостережень в процесі занять з постановки голосу, репетиційної підготовки до конкурсів та концертів, самостійної роботи та під час концертного виступу. Слід вказати, що гармонійність вокально-технічного, художньо-виразного та акторсько-виконавського (у достатній якості) спостерігалися переважно в жанрі естрадного вокалу. Під час виконання репертуару з академічного вокалу студенти більш скуті, що впливає на якість виконавської інтерпретації.

Діагностичні процедури під час спостереження були фіксовані на такими параметрами: гармонійне поєднання вокально-технологічно, художньо-емоційного та акторсько-виконавського; глибоке проникнення в образ героя та передача його образу через манеру виконання (спеціально підібрані засоби виразності, відповідні до амплуа); зовнішня відповідність образному амплуа.

Особливі завдання допомагали визначити показники комунікативно-творчого критерію. Для цього и просили студентів скласти невеличкі «віртуальні діалоги» з героєм твору, з композитором, з відомими виконавцями твору, котрий студенти обирали для віртуального діалогу. Це специфічна ментально-комунікативна карта, котра показували нам, які проблеми персоніфікованого характеру існують у студентів під час роботи над твором. В залежності від того, як студенти створювали «карту спілкування», було зрозуміло, наскільки вони взагалі переймаються процедурою персоніфікації героя та себе у його ролі; наскільки глибоко вони розуміють світогляд героя, його світовідчуття; наскільки вони оцінюють свої ставлення до цієї проблеми.

Враховуючи, що в експерименті брали участь студенти з Китаю, ми окремо надавали завдання стосовно пекінської опери, її амплуа та вибору студентів ролей для виконання. Для студентів з України ми відповідно брали для зіставлення українські пісні, фольклор, та опери за українською тематикою. Цікаво, що китайська студенти демонстрували певну мотивацію та інтерес до української пісні, намагалися її виконувати сольо, або в дуеті.

Натомість українські студенти поверхово цікавилися пекінською оперою та не висловлювали виконати вокальний китайський твір. Вони переважно зацікавлені в опанування творів певних композиторів, тобто персоналій. Це вокальні твори П. Чайковського, С. Рахманінова, Ф. Шуберта.

До психолого-педагогічної діагностики ми включали тести, зокрема тест на виявлення емпатії К. Юсупова, тест «Чи розумієте Ви мову міміки».

У констатувальному експерименті брали участь студенти 3 та 4 курсів. Результати студентів 4 курсу було взято у якості порівняльного вже для студентів Експериментальної групи, котру склали студенти 3 курсу. і навмисно долучили до експерименту студентів старших курсів, оскільки в них вже накопичений певний досвід інтерпретації вокальних творів, уявлення про типи героїв та вокальних амплуа в певних видах оперних жанрів.

Для отримання математичної результативності закодованої у бали інформації про стан цих або інших показників, було розроблено шкалу оцінювання за логікою семантичного диференціалу. Шкала була трибальною та включала від «1» до «3» балів, що й відповідало трьом імовірно сформованим рівням стану досліджуваного явища. Ми використовували шкалу порядку або ординальну шкалу, додавши їй у деяких випадках властивості шкали відносин, при якій враховується можливість повної відсутності ознаки. Так, наприклад, у студента можуть бути повністю відсутніми артистичні здібності, але не може не бути вокального голосу. Виходячи з того, що отримані результати мали різні джерела походження в залежності від застосованого методу, враховувалася міра центральної тенденції.

Було необхідно долучити результати тестувань. Для цього середньоарифметична враховувалася для тестових методик, незважаючи на те, що в них існують свої шкали оцінювання. Тобто ми робили таблиці відповідності тестових результатів нашої шкалі оцінювання. Тестові бали додавали до результатів усіх показників за критерієм та рахували середнє арифметичне. Це було необхідно, оскільки не усі показники визначалися за однаковою кількістю вимірювань.

У результаті підсумовування усіх отриманих даних було здійснено розподіл досліджуваних за рівнями: високий – діалогічно-усвідомлюваний; середній – досвідно-накопичувальний; низький – технологічно-орієнтований.

Процентний розподіл за рівнями серед студентів 3 були такими: високий рівень

приблизно 5%, середній приблизно 30 %, низький – 65%. На 4 курсі результати були дещо кращими: на високому рівні приблизно 7%; на середньому біля 43% та на низькому приблизно 50%.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Персоніфікована проєкція вокальної підготовки майбутніх учителів музики позначає узагальнену якість вокальної підготовки, що характеризує спрямованість особистості майбутнього вчителя на засвоєння зовнішніх культурних процесів, зв'язаних з вокальними творами та мистецтвом у цілому через їх відображення в образах героїв (персоналіях) та внутрішніх психолого-творчих процесів вокального виконавства та вокально-педагогічної діяльності через осягнення власних персоніфікованих можливостей. У подальшому зазначений інструментарій застосовується вже на етапі формувального експерименту.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика: пер. с нем. / К. Ингенкамп – М.: Педагогика, 1991. – 240 с.
2. Ло Чао. Компонентна модель вокальної підготовки майбутнього вчителя музики в контексті технології персоніфікації / Ло Чао // Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. – Вип.22 (1–2017). – Ч. 2. – Кам'янець-Подільський, 2017. – С. 56–61.
3. Ло Чао. Критерії та показники оцінювання персоніфікованої проєкції вокальної підготовки майбутніх учителів музики / Ло Чао // Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства. Матеріали і тези III Міжнародної конференції молодих учених та студентів (Одеса 13–14 жовтня 2017 р.). — Т. 2.– Одеса: ПНПУ імені К. Д.Ушинського, 2017. – С. 53–55.
4. Реброва О. Є. Педагогічна діагностика в контексті підвищення якості мистецької освіти / О. Є. Реброва // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Сер. 14: Теорія і методика мистецької освіти. – Київ: Вид-во НПУ, 2015. – Вип. 17(22). – С. 37–45.
5. Чжан Яньфен. Методика вокальної художньо-виконавської підготовки майбутніх учителів музики в університетах України і Китаю. Дис. ... канд. пед. наук спец. 13.00.02 – «Теорія і методика музичного навчання» / Чжан Яньфен. – Київ, 2012. – 253 с.

REFERENCES

1. Ingenkamp, K. (1991). *Pedagogicheskaya diagnostika*. [Pedagogical diagnostics]. Moscow.
2. Lo, Chao (2017). *Komponentna model vokalnoi pidhotovky maibutnioho vchytelia muzyky v konteksti tekhnolohii personifikatsii*. [Componential model of future music teacher's vocal training in the context of personification technology]. Kyiv.
3. Lo, Chao (2017). *Kryterii ta pokaznyky otsiniuvannia personifikovanoi proektsii vokalnoi*

pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzyky. [Criteria and values of evaluating the personified projection of future music teachers' vocal training]. Kyiv.

4. Rebrova, O. Ye. (2015). *Pedahohichna diahnostyka v konteksti pidvyshchennia yakosti mystetskoï osvity*. [Pedagogical diagnostics in the context of improving the level of art education]. Kyiv.

5. Chzhan, Yanfen (2012). *Metodyka vokalnoi khudozhnio-vykonavskoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv muzyky v universytetakh Ukrainy i Kytaiu*. [Methods of vocal artistic and performing training of future music teachers at universities of Ukraine and China]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛЮ Чао – аспірант кафедри музичного

мистецтва і хореографії мистецтва і хореографії Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: проблеми вокального виконавства та навчання, методики викладання вокальних дисциплін.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LO Chao – postgraduate student of the musical art and choreography department of the State Institution «Southukrainian National Pedagogical university named after K. D. Ushynskyi».

Circle of research interests: problems of vocal performance and teaching, methods of teaching vocal disciplines.

Дата надходження рукопису 12. 12. 2017 р.

Рецензент – д.п.н. професор Т. Б. Стратан-Артишкова.

UDC 378.147.091.33-027.22:786.2

MAKHINKO Iryna Oleksandrivna –
Master Student

Keyboard Instruments And Percussion Department
Higher State Education Institute of

Musical and Dancing Studies «Gaetano Braga» of Teramo
e-mail: iryna.makhinko@gmail.com

THE DEVELOPMENT OF SPECIAL PSYCHOLOGICAL AND PHYSIOLOGICAL CHARACTERISTICS OF A FUTURE PIANO ACCOMPANIST

Formation and justification of the relevance of the problem. The strategy of the development of modern musical education is connected with the introduction of innovative transformations into its content and should rest upon solving of the tasks, which concern the quality preparation of a future musician, and this demands the perfecting of musical and technological ways of its realization. A successful preparation of a piano accompanist is closely connected not only with mastering and developing of technical skills, but also with the development of a range of psychological and physiological characteristics, such as attention, musical memory, mobility of reaction, moderation and will, empathy, pedagogical delicacy and advertence.

Any professional activity promotes various requirements to psychological and physical forces of a person. If the existing system of psychological and physiological characteristics of a personality corresponds to these requirements, then this person is able to execute his/her activity on a high level. Thus, in the musical performing activity the integral structure of the personality of a piano accompanist, where both musical and psychological-physiological characteristics become one of the necessary and essential components, is formed.

Analysis of recent research and publications. The problematic sphere of the effective development of psychological and

physiological characteristics of a personality is rather wide, and views of psychologists, educators and musicians on its solving are very varied.

The peculiarities of the development of psychological and physiological characteristics of a personality and their role in the professional activity are envisaged in the works of psychologists K. Platonov, L. Vygotskiy, K. Gurevich, E. Iliyn.

K. Platonov views a personality as a dynamic system, which develops in time changing the contents of the comprising elements and connections between them preserving the functions. In this system the author distinguishes such substructures as: directivity, experience (knowledge, abilities and skills); individual characteristics of different forms of reflection (sensation, perception and memory) and united features of behavior (temperament and character) [7].

E. Metner, A. Alekseev, D. Teplov, D. Kirnarskaia, L. MacKinnon, G. Neigauz, O. Askarova, V. Petrushin, A. Toropova, S. Savshinskiy, L. Iaroshevskaia and others also appealed to the research of psychological and physiological characteristics of a personality in the work of a musician and an educator.

D. Teplov accentuates the leading part of musical memory as one of the main psychological characteristics of the personality of a future musician.9].